

पृथ्वीनारायण शाहको दिव्य उपदेश

Divya Upadesh from King Prithvi Narayan Shah

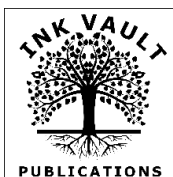
With original text, modern Nepali text and English translation

पृथ्वीनारायण शाहको दिव्य उपदेश

मौलिक पाठ, आधुनिक नेपाली पाठ र अङ्ग्रेजी अनुवाद सहित

Divya Upadesh of Prithvi Narayan Shah

With original text, modern Nepali text and English translation

Copyright © 2023

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

पुस्तक परिचय

यो पुस्तक योगी नरहरि नाथ र बाबुराम आचार्यको अभिलेखबाट साभार गरिएको हो। त्यस पुस्तकमा भएका सामाग्री आधुनिक नेपाली भाषा भन्दा फरक भएकोले, त्यो सामाग्रीलाई हाल प्रचलनमा रहेको नेपाली भाषामा पुनर्लेखन गरिएको छ। साथै सटीक अङ्ग्रेजी अनुवाद पनि दिइएको छ। खासमा, दिव्योपदेशको पुरानो पाण्डुलिपि अहिलेको नेपाली भाषा भन्दा धेरै फरक भएकोले नयाँ पिँढीले बुझ्न नसक्ने र बिस्तारै चासो पनि कम हुँदै जाने खतरा रहेको छ। त्यसैले नयाँ पुस्ता माझ यो पुस्तक उपयोगी हुनेछ। साथै हाल नेपालमा भइरहेको परिवर्तनलाई बुझ्न नेपालको इतिहास बुझ्न जरुरी छ, र इतिहास बुझ्न पृथ्वीनारायणको उपदेशहरू पहिले खुट्टिकलो हो भन्दा फरक नपर्ला। यी उपदेशहरूमा, अर्ति मात्र नभएर यसमा नेपाल एकीकरणको रहस्ये लुकेको छ। पृथ्वीनारायण शाहको को मनस्थिति पनि बुझ्न सकिन्छ।

यो पुस्तक सबै नेपाली माझ र खास गरी नेपालको इतिहास सम्बन्धी अध्ययन गरिरहेका महानुभावलाई एक उपयोगी दस्तावेजको रूपमा रहनेछ भनि विश्वास लिएको छु।

निर्मल राज जोशी

वि.सं. २०८० (2023 AD)

मौलिक नेपाली

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकालिका सहाः ॥ ॥ श्री ३ सिव
गोरषनाथ सहाः ॥ श्री ५ प्रिथिनारायण सहाः ॥ ॥

श्री श्री श्री ५ बुढा महाराजाले तिन सहर नेपाल र हिडुपतिको राज लियापछि पछिल्ला पटक नुहाकोटमा पाउलागनु भया मा गुरु प्रोहित थर घर भैयाद भारादार र आफ्ना ददा सुरथिसि राना सबैका बुढा पाका छेउ हुकुम भयाका कुरा ।

नयाँ नेपाली

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकालिका सहाः ॥ ॥ श्री ३ सिव
गोरषनाथ सहाः ॥ श्री ५ पृथ्वी नारायण शाहः ॥ ॥

श्री श्री श्री ५ बुढा महाराजाले नेपालका तिन सहर र हिन्दुपतिको राज लिएपछि पछिल्लो पटक नुवाकोटमा पाउलागनु हुँदा (वि.सं. १८३१) गुरु पुरोहित, थर घर भाइ, मन्त्री र आफ्ना ददा सुरथ सिंह राना, सबैका बुढा पाखाको छेउमा हुकुम भएका कुरा ।

English translation

May there be the blessings of Lord Ganesh. May Goddess Kalika shower her blessings upon all of us. May lord Shiva Gorakhnath bestows his blessings upon us. Let the Prithivi Narayan guide us.

In the presence of the royal priest, courtiers, members of the royal family, and my grandfather Surath Singh Rana, His Majesty conveyed the following message.

मौलिक नेपाली

बुढा मरै भाषा सरै भनि भन्छन्। तिमिहरू सबै छेउ सुनाइ गया को भया तम्ना सन्तानलाई सुनाउला र तम्ना सन्तानले हाम्रा सन्तानलाई सुनाउन र यो राजे थामि षानन्ः

नयाँ नेपाली

बुढा मरे भाषा सरे भनि भन्छन्। तिमिहरू सबै छेउ सुनाइ गए, तिमिहरूले आफ्ना सन्तानलाई सुनाउला र तिमिहरूको सन्तानले हाम्रा सन्तानलाई सुनाउला र यो राज्य थामि राखिएला।

English translation

One says that the past generation passes their experiences to the generations that follow. Should I share my own experience with you, you will then transmit it to your descendants, who in turn will pass it on to my descendants. Together, they will work to safeguard our nation as a collective endeavour.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्तः ॥ हाम्रा मुमाहरू तिन हुन्। हामी तिन षोपि का पाच पांडुवा को अवतार भयाका थिजुं। मेरो विवाहा मकवानपुर मा भयाको थियो। डोला सुम्पेको थियन। र डोला पनि लैयाउ, नेपाल पनि देखि आउ भनि मकवानपुर गजु र पुग्यपछि दिक्बन्दनसेनलाइ यवटा कुरा को करेउलि लिएर भने। एकदन्ता हाति र नवलाषि हिराको हार दिन्छौ भने डोला पनि लै जाला। दिन भन्या काढि तरवार सित पनि लै जाला भनि हाक पारि।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्तः ॥ हाम्रा मुमाहरू (आमाहरू) तीन हुन्। हामी तीन खोपि का पाँच पाण्डव को अवतार जस्तै थियौं। मेरो विवाह मकवानपुर मा भएको थियो। तर डोला सुम्पेको थिएन (बेहुली भित्रिएको थिएन)। डोला पनि लिएर आउ, नेपाल पनि हेरी आउ भनि मकवानपुर गयौं र पुगे पछि दिग्बन्द सेन लाइ एउटा कुरा करले भने। एकदन्ता हात्ती र नौलाखी हिराको हार दिएर डोला पनि लिएर जान्छु। दिएनौ भने, काढि तरवार सित पनि लिएर जान्छु भनि हाकी गरे।

English translation

We were nurtured by three maternal figures. We were like the embodiment of the five Pandavas (five figures of Mahabharat). My marriage took place in Makwanpur, yet the transfer of the bride (Dola) to me had not been done. This prompted the journey to Makwanpur, both to fetch the bride and to explore Nepal (Kathmandu Valley).

Upon reaching Makwanpur, I would persuade Dikbanda Sen (the Crown Prince) by providing a single-tusked elephant and a diamond neckless set (Naulakhi Har). I intended to accompany my bride to my own abode with these presents, and if he resisted, I was prepared to escort her by force, even if it meant a confrontation with swords.

मौलिक नेपाली

नेपाले राजा ले चिन्नन् र पक्रन् भनि स्याषु वडि रापतिका तिरै तिर। भानु जैसि कुलानन्द जैसि अरू थर घर पनि साथैमा थिया। चन्द्रागिरिमा आइपुग्या पछि नेपाल कुन्हो भनि सुध्याजा र त्यो भादगाउ हो, त्यो पाटन् हो, त्यो काठमाडौं हो भनि देषा (या) र, मेरो मनमा यि तिनै सहर को राजा हुन पाया ता हुंदो हो भन्ने यस्तो मनमा परिरहेथ्यो।

नयाँ नेपाली

नेपाले राजा ले चिन्लान् र पक्रलान् भनि पछ्यौरी ओढेर रासी खोलाको तिरै तिर गयौ। भानु जैसी, कुला नन्द जैसी, र अरू केही साथमा थिए। चन्द्रागिरिमा आइ पुगे पछि नेपाल कुन हो भनि सोध्दा, त्यो भादगाउँ हो, त्यो पाटन हो, त्यो काठमाडौं हो भनि देखाए। र, मेरो मनमा यी तीनै सहर को राजा हुन पाए त हुँदो हो भन्ने मनमा परि रहेको थियो।

English translation

To evade detection and apprehension by the king of Nepal (in Kathmandu), I concealed my identity beneath a blanket, as we journeyed along the banks of the Rapti river. I was accompanied by Bhanu Jaishi, Kulananda Jaishi, and others.

While reaching the summit of Chandragiri mountain, I inquired to my companions, "Which among these is Nepal?" They assisted me in identifying Bhadgaun (now Bhaktapur), Patan, and Kathmandu. At that moment, my heart resonated with the sensation of being the ruler of these three cities.

मौलिक नेपाली

उस्तै वेलामा उ दुवै जैसि ले भने, हजुरको मनकान्छ्या अविताप् पुरला महाराजा भन्या र मलाई आसर्जे लाग्यो र मेरा पेटका कुरा कसो गरि जानेउ र त्यस्व भनेउ र भनि मैले भन्दा, जसै नेपाल मा नजर दिनु भयोथ्यो उसै वेला मोच मा बाहुलि डिदा मन मा नेपालको राजा हुन पाया ता हुंदो हो भन्या जस्तो परे छ भनि विन्ति हजूरमा गन्या कै हो भने र यो कुरा पुरला भनि मैले भन्दा हजूरले गौ ब्रह्मान अतित फकिर देउ देवताको मानिता बहुतै राष्नु भयाको छ। हाम्रा हातमा पनि सरसोति को वर्दान छ, हजूरलाई नेपालको राजःवस्य हुनेछ, भने। र थांकोटको ठूलो भन्ज्यान् काटि रात दिन गरि कल्हारि घाट तरि धादिन् उक्लेउ।

नयाँ नेपाली

त्यही वेलामा, दुवै जैसी ले, “हजुरको मनोकांक्षा, अभिलाषा पुरला महाराजा” भन्यो र, मलाई असजिलो लाग्यो र मेरा पेटका कुरा कसो गरि जान्यौ र त्यस्तो भन्यौ र भनि मैले भन्दा, “जसै नेपाल मा नजर दिनु भएको थियो, उसै वेला जुझा मसार्दा मन मा नेपालको राजा हुन पाए त हुंदो हो जस्तो परेकोले हजुरमा विन्ती गरेका हौं” भने, र “यो कुरा पुरला?” भनि मैले भन्दा, “हजुरले गाई, ब्राह्मण, अतिथि, फकिर, देवी-देवताको मानवता बहुत नै राख्नु भएको छ। हाम्रा हातमा पनि सरस्वती को वरदान छ, हजुरलाई नेपालको राज अवश्य हुनेछ”, भने। र थान्कोट को ठूलो भन्ज्याङ काटि रात दिन गरि कल्हारि घाट तरी धादिङ उक्लियो।

English translation

In the meantime, both Jaishis (astrologers) told me, "Your desire and interest will come true, your Majesty". I was surprised listening to them. I asked them, "How do you know the thoughts of my mind and told me that?" They answered me, "When you were looking to Nepal you were massaging your moustache. From this gesture, we knew that you wanted to be the King of Nepal." Curiously, I asked them again, "Will that dream come true?" They replied, "Your Majesty you have always highly respected to the holy cows, brahmins, guests, saints, god and goddess, we also have the blessing of goddess Saraswati, therefore, your Majesty one day, you will certainly be the king of Nepal." Then we crossed Kallahari Ghat at Thankot, and climbed up Dhading, walking day and night.

मौलिक नेपाली

र चेप्या को षावा लिग्लिगको आड गरि राषेका मेरा तिन विर छन्, तिन लाई बोलाहाटको रुका लेषन जैसि भन्दा, तिन को नाउ के हो भनि सुध्याया र रणजित् बस्न्यात्, मानसिं रोकाहा विरभद्र पाठक मैधि मा रात दिन गरि आइ पुक भनि लेषी पठाजा आइ पुगे र तिनछेउ यकान्त गन्या भने-

नयाँ नेपाली

र चेप्या को खावा लिग्लिगको आड गरि राखेका मेरा तीन वीर (मुख्य सेना) छन्, तिनलाई बोलाहटको रुका (सूचना) लेखन जैसीलाई भन्दा, तिन को नाउ के हो भनि सोध्यो। र रणजित् बस्न्यात्, मान सिंह रोकाया, वीर भद्र पाठक मैधि मा रात दिन गरि आइ पुग भनि लेखी पठाए। आइ पुगेर तीन सङ्ग एकान्तमा भने-

English translation

Three army generals were being set in Khawa of Chepe river for the protection of the Liglig. When I asked Jaishi to write down a Rukka (invitation) to them, he asked me their names. I told them their names as Ranajit Basnet, Man Singh Rokaya and Birbhadra Pathak. I asked them to arrive at Maidhi as soon as possible. When they arrived, I privately discussed with them.

मौलिक नेपाली

दिकवन्दसेन सित हाक दि आजौं। नेपाल पनि देषि आजा। हान्ना को मनसुवा पनि राषी आजा। तिमिहरू क्या भन्छौं भनि मैले भन्दा, हान्नु हवस् महाराजा भनेर सल्लाहा दिया र मैले भने, म जसे अर्काको छत्रभङ्ग गर्न जाँछु, मेरो छत्रभङ्ग गर्न अर्को आयो भन्या कसो होला भनि मैले भन्दा हजूरका हाति हउवा ई बाइस् चौबिसि आयो भन्या चेप्या मा रगतको नदि बहाउला महाराजा भन्या र एकान्तबाट उठि गोर्षा गयउ।

नयाँ नेपाली

दिकवन्द सेन सित धाक दिएर आए। नेपाल पनि देखि आए। आक्रमण को मनसुवा पनि राखी आए। तिमिहरू के भन्छौं भनि मैले भन्दा, हान्नु होस् (आक्रमण गर्नुहोस्) महाराजा भनेर सल्लाह दिए, र मैले भने, म जति बेला अर्काको छत्रभङ्ग गर्न जान्छु, मेरो छत्रभङ्ग गर्न अर्को आयो भने कसो होला भनि मैले भन्दा, हजूरका हाति हउवा यी बाइसे चौबीसे आयो भने, चेप्या मा रगतको नदि बहाउला महाराजा भने, र एकान्त बाट उठि गोर्खा गर्यौं।

English translation

I told them, "I have already challenged Dikbanda Sen. I saw Nepal, and I want to attack them, what is your opinion on it?" They advised me to attack. I asked them, "But, when I go to attack others what will happen if somebody else attacks us?" They told me, "If the petty states of Baisi and Choubisi try to attack us, we will fight to the death and a river of blood will flow in the Chepe river." After the private talks, I went to Gorkha.

मौलिक नेपाली

र पुगे पछि, मामा ज्यू पनि निलकण्ठ पशुपतिको दर्शन लाई देउघाट को बाटो गरि जानुभयाको रहे छ। निलकण्ठ पशुपतिको दर्शन भया पछि, श्रीगोरखनाथको दर्शन लाई गोर्षा मा आउनु भयो र दर्शन भया पछि मसित भेट भयो र मैले भन्या, मामा ज्यू मकुवानपुर पनि पुगी आजां, नेपाल पनि देषि आजां, हान्ना को मनसुवा पनि राषि आजां, कति कुराले मेरो काज फत्ये होला, अर्ति बक्सनु भया हुदो हो भनि मैले भन्दा मलाई पनि पञ्चरात्री मा द्विष्टान्त भयो। हामीले देषता पाच पाण्डुवाको अवतार भया जस्तो लाग्द छ, कुरूक्षेत्रको मेला न भै नेपाल फुटने छैन।

नयाँ नेपाली

र पुगे पछि, मामा ज्यू (पाल्पाली राजकुमार उद्योग सेन) पनि निलकण्ठ पशुपतिको दर्शन (गोसाई कुण्ड) लाई देउघाट को बाटो गरि जानु भएको रहेछ। निलकण्ठ पशुपतिको दर्शन भए पछि, श्री गोरखनाथको दर्शन लाई गोर्षा मा आउनु भयो र दर्शन भए पछि मसित भेट भयो। र मैले भने, मामा ज्यू मकुवानपुर पनि पुगी आए, नेपाल पनि देखि आए, हान्ना को मनसुवा पनि राखि आए, कति कुराले मेरो काज फत्ये होला, अर्ति बक्सनु भए हुँदो हो भनि मैले भन्दा, मलाई पनि पञ्च रात्रि मा द्विष्टान्त भयो। हामीले देख्दा पाँच पाण्डवको अवतार भए जस्तो लाग्छ, कुरै क्षेत्रको मेला (ठूलो युद्ध) न भई नेपाल फुट्ने छैन।

English translation

My maternal uncle had gone to visit Lord Neelakantha Pashupati Nath (Gosai Kunda) via Debghat. After visiting Lord Neelakantha Pashupati Nath, he came to Gorkha to visit Lord Gorakh Nath. When we met, I said to my maternal uncle, "I visited Makwanpur, I saw Nepal too and I am interested to attack, how will it be a success? Please advise me." He replied, "I also had a dream in the Pancha Ratri. In my view, your five brothers are like the incarnation of Pancha Pandavas. We may not conquer Nepal (Kathmandu) without a big war like that of Kurukshetra (battleground Mahabharat war)."

मौलिक नेपाली

लमजुन् भन्याको गरुड हो। गोर्षा भन्या को सरप हो। नेपाल भन्याको भ्यागुतो हो। अघी गरुड को आषा छलनु, तव सर्पले भ्यागुतो पान पाउछ। मेरा साथमा चार जात का सिपाहि छन्। इन्मा कस्को सवार गन्या चाडो काज फत्य होला भनि सोद्धा के के जात छन् भनि सोधनु भयो र बाहुन् षस मगर ठकुरि इन मा कस्को सवार गन्या चाडो काज फत्य होला भनि सोद्धा, बाहुन को सवार भन्याको वयेल हो, पातक् लाग्छ। ठकुरि को सवार भन्याको सिंघ हो पछाडि दगा हुन्छ। मग्नको सवार भन्याको टागन घोडा हो। ढिलो हुन्छ। षसको सवार भन्याको ताजि तुर्कि घोडा हो। षस को सवार गन्या चाडो होला भन्या जस्तो लाग्छ भनि अरु ढेरै कुरा को अर्ति दि जानु भयो थ्यो।

नयाँ नेपाली

लमजुङ भनेको गरुड हो। गोर्खा भनेको को सर्प हो। नेपाल भनेको भ्यागुतो हो। अघि गरुड को आँखा छलनु, तव सर्पले भ्यागुतो खान पाउँछ। मेरा साथमा चार जात का सिपाही छन्। यी मध्य कसको सवार गरे चाँडो काज फत्य होला भनि सोधदा के-के जात छन् भनि सोधनु भयो, र बाहुन, खस मगर, ठकुरी, यिन मा कसको सवार गरे चाँडो काज फत्य होला भनि सोधदा, बाहुन को सवार भनेको वैल (गोरु) हो, पातक (पाप) लाग्छ। ठकुरी को सवार भनेको सिंह हो, पछाडि दगा हुन्छ। मगरको सवार भनेको टागन घोडा हो। ढिलो हुन्छ। खसको सवार भनेको ताजि तुर्कि घोडा हो। खस को सवार गरे चाँडो होला भने जस्तो लाग्छ भन्नुभयो र अरु धेरै कुरा को अर्ति दिई जानु भयो।

English translation

He advised me, "The state of Lamjung is like an eagle, Gorkha is like a snake, Nepal is like a frog. The snake must manage the eagle at the outset, only then the snake can eat the frog". I further asked him, "I have soldiers of all four castes. On whom should I ride (use) to win the war?" He asked, "What are those castes in your army?" I replied, "They are Brahman, Khas, Magar and Thakuri. Among those four castes, on whom should I ride to win the war?" He answered me, "To ride on the Brahman is like to ride on a cow; therefore, it will be a sin to ride on Brahmin (because cow is holy). Thakuri is like a lion, if you ride on them, they may betray you later. Magar is like a Tagan horse (mountain pony). It will cause delays. Khas is like a Taji Turki (Arabian) horse. To ride over on Khas will be faster to achieve your aim." Before leaving, he also advised me on various other matters.

मौलिक नेपाली

उनै अर्ति लिजा र लम्जुंग्या राजा रिपुमर्दनसाह सित भेट गर्न भान गयां र चेपे घाट मा भेट भयो र घाहा घरेसका बात गर्दा जौना कुरा ले घाहा बाधुला भने जड कुरो मेरा पेट मा थियो। सोहि जड कुरो कालु पाडैले गन्यो र घाहा बलियो बस्यो र मलाई आसर्जे लाग्यो र,तर मलाई ता रिझायो,दुनिजा जस् देषी राजि रहन्छन् उसै लाई कजाई दिनु भन्ने सास्त्र मा पनि कहेको छ।

नयाँ नेपाली

उनै अर्ति लिए र लम्जुङको राजा रिपुमर्दन साह सित भेट गर्न भनि गए र चेपे घाट मा भेट भयो। र घाहा (सन्धि), घरेस (गृह प्रबन्ध) का कुरा गर्दा जुन कुरा ले घाहा बाँधुँला भन्ने जड कुरो मेरा पेट मा थियो, सोही जड कुरो कालु पाँडैले गर्यो र घाहा बलियो बन्यो। र मलाई आश्चर्य लाग्यो। मलाई त रिझायो,दुनियाँ जो देखि राजी रहन्छन् उसै लाई कजाई दिनु भन्ने शास्त्र मा पनि कहेको छ।

English translation

I took all those advises. Then after, I went to Lamjung to meet King Ripumardan Shah at Chepe Ghat. We talked about treaty and domestic matters but the actual matters for which I came, was still in my heart. Kalu Pandey raised the crux of the treaty and persuaded Lamjung to abide with the treaty. I was surprised by Kalu Pandey's approach. He pleased me. It is also written in our Shastras (religious texts) that a King must assign responsibility to the one who can please the citizens.

मौलिक नेपाली

दुनिया मा बुझि हेरुं भनि बुझि हेर्दा दुनियां बाट पनि कालु पाडे को चाहा रहे छ र कालु पाडे लाई कजाई दिनु भया हामी दुनियां दार मा छाहारि रहंदो हो भन्या सल्लाहा दिया र अब बाइसि चौबिसि ले क्या भन्छन् भनि बुझनु हुंदा, बाइसि चोबिसि बाट पनि कालुपाडे कै चाहा रहे छ र कालुपाडे लाई कजाजि भया घाहा घराइस् बलियो राषन्यै छ भन्ने सल्लाह दिया। मेरो मनमा ता विराज वषेतिलाइ कजाई दिन आटे को थियो, तर ज्याघा बुद्धी कालु पाडे कै ठहर्न्यो र कालु पाडेलाइ कजाजि भयाको हो।

नयाँ नेपाली

दुनियाँ मा बुझि हेरुं भनि बुझि हेर्दा, दुनियाँ बाट पनि कालु पाँडे को चाहा रहेछ र कालु पाँडे लाई कजाई दिनु भए हामी दुनियाँदार मा छाहारी रहने छ भनी सल्लाह दिए। र अब बाइसे चौबीसे ले के भन्छन् भनि बुझ्दा, बाइसे, चौबीसे बाट पनि कालु पाँडे कै चाहा रहेछ र कालु पाँडे लाई कजायो भने घाहा घराइस् बलियो राखे छ भन्ने सल्लाह दिए। मेरो मनले त विराज वखेतीलाई कजाई दिन आटे को थियो, तर ज्यादा बुद्धि कालु पाँडे कै ठहर्यो र कालु पाँडेलाई काजी बनाएको हो।

English translation

I tried to understand the thoughts of the general citizens. Citizens also wanted to see Kalu Padey as the Kaji (prime minister). They told me that they would feel protected if Kalu Padey was given the responsibility. I also checked the opinions of Baishi and Chaubishi states. They were also in favour of Kalu Padey. They advised that Padey would better administer the external and domestic affairs. In fact, I personally wanted to give responsibility to Biraj Bakhati, but Kalu Padey was wiser, therefore, I chose Kalu Pandey as the Kazi (Prime Minister).

मौलिक नेपाली

अब पाडे र बस्न्यात को जुग बाधि दिन्छु। तेरि छोरी शिवराम बस्नन्यात् को छोरो केहेर्सिंह बस्न्यात् लाई देउ भनि मागि बिहे गरि दिजां र पाडे बस्न्यात् को जुग बाधि पाडेको ढाल बस्न्यात् को तरवार गरि नेपालमा चढाइ गन्या को हो।

नयाँ नेपाली

अब पाँडे र बस्न्यात को जुग बाँधि दिन्छु। तेरो (कालु पाँडेको) छोरी शिवराम बस्न्यात को छोरो केहेर्सिंह बस्नेत लाई देउ भनि मागि बिहे गरि दिए। र पाँडे बस्न्यात को जुग बाँधि, पाँडेको ढाल, बस्न्यात को तरवार गरि नेपालमा चढाइ गरेको हो।

English translation

Hereby, I wanted to create a marriage bond between the families of Pandey and Basnayat. I advised him (Kalu Padey) to marry his daughter with Keher Singh, the son of Shiva Ram Basnayat. I performed an arranged marriage between them. After this bonding, we were able to attack Nepal with the shield of Pandey and the sword of Basnayat.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ रणजित बस्न्यात् मानसिंह रोकाहा, विरभद्र पाठक् इनलाई गौटान्को बिराइ, लिग्लीगको आड मा राषि म पनि सलल्लान् कोट की देवी साछयात् छन् भनि भन्छन्, म पनि सायेत गरि जान्छु, भनि विदा गराया र सायेत गरि म पनि गजु र बारि मा थर्पु पन्यो र सल्ल्यानि को थर घर बराहा उमराउ हरू सित सुधाजा माईको दर्सन गर्न हुन्छ की भन्दा भित्र दर्सन पुजाहारि टहलुवा लाई मात्रै भित्र दर्सन गर्नु हुन्छ, जो हुकुम् भन्या र ढोका मा ता हुन्छ कि भन्दा ढोकामा ता हुन्छ भन्या।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ रणजित बस्न्यात मान सिंह रोकाहा, वीरभद्र पाठक, यिनलाई गौटानको बिराइ, लिग्लीगको आड मा राखि, म पनि सल्यान कोट की देवी साक्षात् छन् भनि भन्छन्, म पनि साइत गरि जान्छु भनि विदा गरेर साइत गरि म पनि गए। र बारि मा थर्पु पर्यो। सल्यानि को थर घर, बराहा उमराउ (पहरेदार) हरू सित सोधे, माईको दर्शन गर्न हुन्छ की भन्दा, भित्र दर्शन पुजारी, टहलुवा लाई मात्रै मिल्छ, जो हुकुम भन्यो र ढोका मा त हुन्छ कि भन्दा, ढोकामा त हुन्छ भन्यो।

English translation

Thereafter, I called Ranjit Basnayat, Man Singh Rokaha and Birbhadra Pathak close to the Gantan and Liglig. I was advised that the Goddess of Salayankot is a real incarnation; therefore, I went to visit the goddess in an auspicious time. On the way to Salyankot, at a hut, I asked the guard if I could go inside the temple to pray for the goddess. They told me, "Only the temple priest and people in her service can go inside". I again asked, "Can I pray to her from the door?" They told me that it was possible to pray to the goddess from the door.

मौलिक नेपाली

र साज बिहान ढोका सम्म जाई पाठ पुजा जप् दर्शन गथ्या र एक दिन का रात मा सोपना भयो र दुई हात मा दुई षङ्ग लिया कि सात आठ वर्ष की कन्या कुसुमे पछिउरा को घुगूटि पारि म छेउ आइन् र मैले सोध्याजां तिमी कसकि छोरी हौ भनि मैले भन्दा पुजाहारि राना कि छोरी हूँ भनिन् र उ दुवै षङ्ग मेरा हातमा दिइन् र आरसि प्रमानको लाल टल्बल् गथ्यो पोकीला वाट झिकी मेरा मुख सम्म मा ल्याई यो पनि निल् भनिन् र तम्रो मन कान्छया पुन्याइ दिया को छ। म पनि केही मागछु, थपि जाउ भनि।

नयाँ नेपाली

र साँझ बिहान ढोका सम्म गइ पाठ पूजा जप दर्शन गर्थे। र एक दिन रातमा सपना देखे। दुई हात मा दुई खङ्ग लिएकी सात आठ वर्ष की कन्या कुसुमे पछ्यौरा को घुम्टो हाली म छेउ आइन्। र तिमी कसकी छोरी हौ भनि मैले सोध्दा, पुजारी राना कि छोरी हू भनिन्। र उ दुवै खङ्ग मेरा हातमा दिइन् र आरति प्रसादको लाल टल् बल् गरेको खोकीला (छाती) वाट झिकी मेरा मुख सम्म मा ल्याई, “यो पनि निल्” भनिन् र “तिम्रो मनोकांक्षा पुर्याई दिए को छु।, म पनि केही मागछु, थपि जाऊँ” भनिन्।

English translation

I started to worship, recite, and see the goddess every morning and evening from the door. One night, in a dream, a girl about seven or eight years old, in a light red coverlet and sword in her both hands came close to me. I asked her, "Whose daughter are you?" She replied, "I am the daughter of Rana priest" and handed both swords to me. She took a red prasad (holy offering) from her bosom, brought it close to my mouth and asked me to swallow. She told me, "Your wishes are going to be fulfilled. Now, I ask you to add to it."

मौलिक नेपाली

जसै दुई पाईला गै थिन्, उसै बेला मा म पनि विमज्यौ र भानु जैसि, कुलानन्द जैसि, पुझाहारि राना लाई डाक्या र सुध्याजां। जैसिले पनि पुजाहारिले पनि ति माई हुन् दर्शन पाउनु भय छ भने र उसै बेला मा धूप दिप् धजा नैवेदे नित्य पुजालाई सात राग्गा सातै बोका थपि बोर्ला घाटको आम्दानी र घाटे छेउ को टार माई लाई संकल्प गरि दिजा र उसै घरि को सायत गरि रात दिन गरि सरासरी आया र सिमल् चौर चौतारामा थर्पु हालि बस्या को थीजा।

नयाँ नेपाली

जसै दुई पाईला गइन्, उसै बेलामा म पनि बिउँझे। र भानु जैसी, कुलानन्द जैसी, पुजारी राना लाई डाकेर सोधे। जैसीले पनि, पुजारीले पनि ती माई हुन्, दर्शन पाउनु भएछ, भने र उसै बेला धूप, दिप, धजा, नैवेदे, नित्य पूजालाई सात राँगा साथै बोका थपि, बोर्ला घाटको आम्दानी र घाटे छेउ को टार माई लाई सङ्कल्प गरि दिए। र उसै घडी को साइत गरि, रात दिन गरि सरासरी आए र सिमल चौर चौतारामा थर्पु हालि बसेको को थिए।

English translation

When she took two steps forward, I woke up. I called Bhanu Jaisi, Kulanand Jaisi and priest Rana and asked about the dream. They all said, “It is excellent, she was the goddess, and you got an opportunity to see her”. Without delay, I solemnly promised the income of Borlaghat and a plot of land close to the temple and offered Dhup, Deep, Dhoja, Naibedh (materials used in worshipping) for worship, seven male buffalos and rams as an offering for the resolution. We walked the entire day and night and arrived at Simalchaur and camped there.

मौलिक नेपाली

दावा भन्न्या, नुहाकोट् को वहना भन्या षिच्यात् को कुलो काटि पेत विराउना को गरि राण्याथ्या। वेत्रावति का वेनि इन्द्रायेनि का थान मा डुंगा तरि जप पाठ लाई जांथ्या। ध्यान भन्न्या सलल्ल्यान् कोट्की देवी को र इन्द्रायनि भैरवी को गथ्या। महामण्डल भने को नुहाकोट को सवता रहेछ। महामण्डलमा ग्यामि राना थियो। तं हाम्रा घरको ग्यामि होस्। महामण्डल छोडि दे। म छेउ आईज। भनी पठाजा र हुना ता म हजुरै को हूँ तर जयप्रगासमल्ल को नुन षाई हाल्या मरि मेट्न्या छु भनि हाक पारि पठायो।

नयाँ नेपाली

लक्ष्य भनेको नुवाकोट को, वहना भने षिच्यात् को कुलो काटि खेत बनाउने थियो। वेत्रावती का वेनि इन्द्राणी का थान मा डुङ्गा तरी, जप पाठ लाई जान्थे। ध्यान भने सल्ल्यान कोट की देवी को, र इन्द्राणी भैरवी (नुवाकोट भैरवी) को गर्थे। महामण्डल भने को नुवाकोट को सौता रहेछ। महामण्डलमा ग्यामि राना थियो। तँ हाम्रा घरको ग्यामि होस्। महामण्डल छाडि दे, म छेउ आइज, भनी पठाए। र हुन त म हजुरै को हूँ तर जय प्रकाश मल्ल को नुन खाई हालेर मरि मेटेको छु, भनि पठायो।

English translation

At that time, the intention was to attack Nuwakot, but we were pretending to construct an irrigation canal at the field of Khinchet.

I used to go to Beni Indrayani temple at Betrawati for recitation and worship by boat. But I prayed for the goddess of Salayankot and Indrayani Bharivi of Nuwakot. Mahamandal seemed like a mistress of Nuwakot. Gyami Rana was protecting the fort of Mahamandal. I messaged Gyami Rana saying, “You are a Gyami of my house, leave Mahamandal and join us.” He rejected by replying, “No doubt I am yours, your majesty but I have fed on the salt from King Jaya Prakash Malla, therefore I will die for him.”

मौलिक नेपाली

र येक दिन कचहरि मा बस्याको थिंजां, तान्रा लागेछ र तान्रै माता इन्द्रायनि का थान मा बस्या को रहे छु। आजका साता दिनमा ठूलो सायेत छ। तेसै दिन को सायत ले नुहाकोट साध्ये हुन्या छ, भन्या को सुन्या र पात्र हेरन जैसि भन्यां र पात्रो हेन्या र आज का साता दिन विहाउडो सनिश्वर वार ठूलो सायत रहेछ भनि विन्ति गन्या र उहि सायत मा महामण्डल मा उक्लेउ र तरबार पन्यो र हाम्रा नुन का सेष ले झुकाई दिने पन्थ, वान्है वर्ष मा मेरा भाई दलमर्दनसाह ले जेठि तरबार रानाको थापलामा हान्यो र नुहाकोट साधे गरि बढाई गरेउ र ककनि सिवपुरि मा ठाना हालि मुर्चा लाई राषथेउ।

नयाँ नेपाली

र एक दिन कचहरी मा बसेको थिए, निन्द्रा लागेछ र सपनामा माता इन्द्राणी का थान मा बसेको रहेछु। आजका साता दिनमा ठूलो साइत छ। त्यसै दिन को साइत ले नुवाकोट साध्ये हुने छ भनेको सुने। र पात्र हेर न जैसी भने। र पात्रो हेरेर आज का साता दिन विहाउडो शनिवार ठूलो साइत रहेछ भनि विन्ती गर्यौं। र उही साइत मा महामण्डल मा उक्लेर लडाई भयो। र हाम्रा नुन का सेख ले झुकाई दिने पन्थ, र बाह्र वर्षको मेरा भाइ दल मर्दन साह ले जेठी तरबार (सेनापतिलाई मार्ने तरबार) रानाको थाप्ला मा हान्यो र नुवाकोट साधे गरि बढाई गर्यौं। र ककनी, शिवपुरी मा ठाना हालि मोर्चा लाई राखेको थियौं।

English translation

One day I was engaged in the judicial assembly (Kachahari). I felt sleepy. In the dream, I was staying at Indrayani temple. I heard from the goddess that the seventh day from today is an auspicious moment to attack Nuwakot. I asked the astrologer to check the calendar. They confirmed that the moment of early morning on Saturday was the most auspicious. On that day, we climbed to the Mahamandal for the battle. Rana, who refused to accept our offer was beheaded by my brother Dalamandan Shah, who was only twelve years old, with his sword with the help of Pant. Then we got victory over Nuwakot. We set up a check post and made barracks at Kakani and Shivapuri.

मौलिक नेपाली

मलाई प्रसुराम थापा ले नेपाल हान्न आउ भनि हात दिई राषाथ्यो, आफ्ना भाई लाई लाष विसि पुन्याउनु बाइसि चोविसि उठाई पछाडी हान्नु भनि पठाय छ र मैले थाहा पाजा र कहा पुग्या को छ भनि सुध्याजा र पोषराको हटिया मा डेरा गरि वस्याको छ भनि सुन्या र त्यस लाई बैठाई आउन को सकौला भनि सल्लाह गर्दा कसैले पनि ठहराउन सकेन र मैले भन्या, झागल गुरू सकला भनि डाकि अहाई मेरो कंमर को कोता षान् दियां र गयोर पुगि गाइने को भेष गरि हात मा बल्छी को टागो लि काषि मा सारङ्गी च्यापि २।४ धार्नि को सहर लैगी अरू उसका लस्कर हरू भात षान्या वषत् मा अवसर हेरि बैठाई आयो र पछडी सुद्ध गरि नेपाल पोल्याई पुरुव पक्षिम् का दुनिजां हात गरि नेपाल लियाथ्यां।

नयाँ नेपाली

मलाई परशुराम थापा ले नेपाल हान्न आउ भनि हात दिई राखेको थियो। आफ्ना भाइ लाई भने लाखबिसि (सैनिक सहायताको सट्टामा दिइने नगद) पुर्याउन र बाइसे चौबीसे उठाई पछाडी हान्नु भनि पठाएछ। मैले थाहा पाए र कहाँ पुगेको को छ भनि सोधे। पोखराको हटिया मा डेरा गरि बसेको छ भनि सुने। त्यस लाई बैठाई (मारी) आउन को सकौला भनि सल्लाह गर्दा कसैले पनि ठहराउन सकेन र मैले भने, झागल गुरुडले सकला भनि डाकि अहाई। मेरो कम्मर को कोताखान (कम्मरको खुकुरी सहितको पेटी) दिए र गयोर पुगि, गाइने को भेष गरि, हात मा बल्छी को टाँगो लिइ, काखी मा सारङ्गी च्यापि २/४ धार्नीको सहर (माछा) लगी, उसका लस्करहरू भात खाने बखतमा अवसर हेरि, बैठाई आयो। र पछाडी सुद्ध गरि, नेपाल खोल्याई पूर्व पच्छिम का दुनियाँ हात गरि नेपाल लिएको थिए।

English translation

Prashuram Thapa had been inviting me to attack Nepal. But in the meantime, he was sending his brother to provide Lakhbesi (a sum provided for the help in war), to provoke Baisi and Chaubisi states to attack Gorkha while I was gone. As I came to know this matter, I asked, "Where has he reached right now?" I was informed that he was at Pokhara. I asked my people, "Who could finish him?" Nobody could decide. So, I decided Jhagal Gurung could do the job perfectly and I took the Khukuri from my waist and handed it to him. He went there in the disguise of a musician with a fishing hook and Sarangi (a musical instrument) and kept a few kilograms of Sahar (a type of fish). He killed him (Prashuram Thapa) while he was having a meal with his friends. In this way, we finished all the obstacles on the western side and made it clear to attack Nepal (Kathmandu). I had taken confidence of the western and eastern parts to get victory over Nepal.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ यो राजे दुई ढुंगा को तरुल जस्तो रहे छ। चीन वादसाह सित ठूलो घाहा राखनु। दक्षिण को समुन्द्र का वादसाह सित घाहा ता राखनु, तर त्यो महाचतुर छ। हिन्दुस्थाना दबाई राखे छ। सरजिमी मा परि रहे छ हिन्दुस्थाना जाम्यो भन्या कठिन् पर्ला भनि किल्ला षोजन आउन्या छ। सन्धी सर्पन् हेरि गढि तुल्याई राखनु र रस्ता रस्ता मा भाजा हालि राखनु र यक दिन त्यो बल आउन्या छ। जाइ कटक नगर्नु, झिकी कटक गर्नु। र चुरे घाटि मा षुपै काटिन्या छ, पाच सात पुस्ता लाई षजाना पनि मिल्ने छ। श्रीगंगाजि को साध पनि लाग्ने छ।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ यो राज्य दुई ढुङ्गा को तरुल जस्तो रहे छ। चीनको बादशाह सित ठूलो घाहा राख्नु। दक्षिण को समुन्द्र का बादशाह (अङ्ग्रेज) सित घाहा ता राख्नु, तर त्यो महा-चतुर छ। हिन्दुस्थान दबाई राखेको छ। सरजिमी मा परि रहे छ। हिन्दुस्थान (राजा र प्रजा) जम्यो भने (मिल्यो भने) कठिन पर्ला भनि किल्ला खोज्न आउने छ। सन्धि सर्पन् हेरि गढि तुल्याई राख्नु र रस्ता-रस्ता मा भाँजा हालि राख्नु र एक दिन त्यो बल आउने छ। जाइ कटक (लडाई) नगर्नु, झिकी कटक गर्नु। र चुरे घाटी मा खुब काट्न सकिन्छ, पाँच सात पुस्ता लाई खजाना पनि मिल्ने छ। श्री गङ्गाजी सम्म सिमाना पनि पुग्नेछ।

English translation

This state (Nepal) is like a yam between two stones. Keep a strong friendship with the emperor of China. Maintain friendship with the emperor of the sea (English emperor) in the south, but he is very clever. He has suppressed Hindustan (India). He is eyeing the plane area (of Nepal). If Hindustani (Indian king and people) unite, they (the English) may find it difficult to stay there and search for a safe fort (towards Nepal). Maintain the treaty, find out weak points and build strong forts. Create obstacles in the way. They will surely arrive here one day. Do not attack them, but if they attack, fight with them. They can be beheaded at the crossings of the Chure hills, and we will be able to collect treasures (arms and ammunition) sufficient for our five to seven generations. And the border can be extended up to the Ganga River.

मौलिक नेपाली

लडाई मा पुगेन भन्या लोलो पोतो अनेक कल छल गरिकन पनि यो नेपालको तपत किल्ला हो। यो किल्ला पायो भन्या चारै वादसाह लाई बहाला लाउने छ। इस्वरले रचना गन्या को किल्ला रहे छ। स्वधनु पर्ने रहेन छ, शिवपुरि १ फुल्चोक् २ चण्डागिरि ३ महादेउ पोषरि ४ पालु ५ दाप्चा ६ काहुल्या ७ ईन मा पनि किला पकी बनाउनु। किल्ला पिछे तोप लम्छट गरि राषी दिनु र जति भन्ज्याई छन् भन्ज्यां पीछे यक यक फलामे ढोका बनाई ढोका पिछे यक यक तोप लम्छट गरि राषी दिनु र पपांच सिपाहि राषी दिनु र यस्व भया पछि चेवा गर्न्या, चर्चा गन्या भागन्या, नास्न्या, ढुकुवा, फसादि षुनि यस्ताहरू को पनि केही चलने छैन, चारै वादसाही चढाई गरि आयो भन्या पनि कसैको केही चलन्या रहेन छ।

नयाँ नेपाली

लडाई मा पुगेन भने लोलो पोतो अनेक कल छल पनि गर्नु। यो नेपालको महत्वपूर्ण किल्ला हो। यो किल्ला पायो भने चारै बादशाह (चीन, भारत, रूख, रूम) लाई बहाला लाउने छ। ईश्वरले रचना गरे को किल्ला रहेछ। स्वधनु पर्ने रहेनछ, शिवपुरी १, फुल्चोकी २, चन्द्रागिरि ३, महादेव पोखरी ४, पालुड ५, दाप्चा ६, काहुल्या ७, यी मा पनि किल्ला पक्की बनाउनु। किल्ला पिछे तोप लम्छट (पङ्क्ति बद्ध) गरि राखि दिनु र जति भन्ज्याई छन् भन्ज्यां पिछे एक-एक फलामे ढोका बनाई ढोका पिछे एक-एक तोप लम्छट गरि राखी दिनु। र प-पाँच सिपाही राखी दिनु। र यस्तो भए पछि चेवा गर्ने, चर्चा गर्ने, भागन्या, नास्न्या, ढुकुवा, फसादी, खुनी यस्ताहरू को पनि केही चलने छैन। चारै बादशाह चढाई गरि आयो भने पनि कसैको केही चलने छैन।

English translation

If you cannot fight, use tricks and conspiracies. This is the most important fort of Nepal. If one gets this fort, they will win over all the Four Emperors (China, India, Rukh and Rum). This fort is created by the god himself; any human intervention is not needed. Prepare strong forts in 1 Shivapuri, 2 Phulchouki, 3 Chandragiri, 4 Mahadev Pokhari, 5 Palung, 6 Dapcha and 7 Kahule.

Install cannons in a ready condition in a row in all the forts. Build iron gates in all crossings and keep a cannon and five soldiers in each gate. If we could do that, no one would interfere with us. Even if all the four emperors attacked, they could not cause any harm.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ राजा राम शाहले बाध्या को थिति पनि हेरि सके, राजा जयेस्थितिमल् ले बाध्या को थिति पनि हेरि सके। राजा महिन्द्रमल्ल ले बाध्याको थिति पनि हेरि सके। इस्वर ले दियो भन्या म पनि यस्ता बन्देज को बाह्र हजार को थिति बाँधि जाला भन्न्या अवीलाषा थियो। पुरुव पक्षिम् को रस्ता बन्ध गरि नेपाल को रस्ता चलाई दिउला आफ्ना अना जात विशेष को कर्म गर्नु (भन्ने) भन्देज गरि जाला।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ राजा राम शाहले बाँधेको थिति पनि हेरि सके, राजा जयस्थिति मल्ल ले बाँधेको को थिति पनि हेरि सके। राजा महेन्द्र मल्ल ले बाँधेको थिति पनि हेरि सके। ईश्वरले दियो भने, म पनि यस्ता बन्देज को बाह्र हजार (सबै जनता) को थिति बाँधि जाउँला भन्ने अभिलाषा थियो। पूर्व पच्छिम को रस्ता (जहाँ बाट कालो बजारी हुन्थ्यो) बन्द गरि नेपाल को रस्ता चलाई दिउँला। आ-आफ्ना जात विशेष को कर्म गर्नु भन्ने सन्देश दिएर जाउँला।

English translation

I have already seen the works by King Ram Shah, and I have seen the works by King Jayasthiti Malla. I have seen the works by King Mahendra Malla. If god permits me, I have an interest to develop and issue laws for the twelve thousand (number of households in Gorkha at that time). I want to close the roads of the West and East (smuggling routes) and allow the only road through Nepal. I want to make laws for the division of labour based on their castes.

मौलिक नेपाली

यो तिन सहर भन्याको चिस्व ठुंगो रहे छ, पेल पाल मात्रै ठूलो रहे छ, कुप को पानि षन्या छेउ बुधि पनी हुदैन सुरो पनि हुदैन। पेल पाल मात्रै हंदो रहे छ। मेरो मनसुवा ता दहचोक मा दरबार बनाउला र चारै दिसा थर घर को गुरु प्रोहित भैयाद भरादार मिर उमराउ को घर बनाई छुट्टा दरबार बनाउला र ई तिन सहरमा ता दरबार बाट स्वष सयल लाई मात्रै जाला भन्न्या यस्तो अविलाष थीयो।

नयाँ नेपाली

यो तिन सहर भनेको चिसो ढुङ्गो रहे छ। खेल खाल मात्रै ठूलो रहे छ। कूप (कुवा) को पानी खाने छेउ बुद्धि पनि हुँदैन, सुर पनि हुँदैन। खेल खाल मात्रै हुँदो रहेछ। मेरो मनसुवा त दह चोक मा दरबार बनाउँला र चारै दिसामा थर घर, गुरु पुरोहित, भैयाद भारदार, मिर, उमराउ (सेना) को घर बनाई छुट्टा दरबार बनाउँला र यी तीन सहरका दरबारमा सोख सयललाई मात्रै जाउँला भन्ने, यस्तो अभिलाषा थियो।

English translation

The three cities (Kathmandu, Bhaktapur, Lalitpur) are cold stones. People are engaged only in deception. People who drink water from a well are neither wise nor brave. They are engaged only in deception. I wanted to build a palace at Dahachok hill and build houses for people, royal priests, relatives, couriers, and army officers nearby. I wanted to use the palace of the three cities only for entertainment.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ देस का महाजन् लाई गोड प्रसाह देषी उभो आउन न दिनु देस का महाजन् हरू हाम्रा मुलुक मा आया भन्न्या दुनिजां कंगाल गरि छाडदछन्। हामी ले च्यागा पांगां लाई तिन सहर नेपाल र नौलाष किरायत र हिन्दुपति को राज आर्ज्य थ्येउ, देस का कपरा लगाउना लाई महाई गरि दिनु। आफ्ना देस का कपरा बन्न जात्र्या लाई नमना देषाई सधाउनु र वन्न लाउनु र यस्व भया नगद विदेस जाँदैन।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ देश (विदेश) का महाजन लाई गड पर्सा (पारस नाथ मन्दिर क्षेत्र) देखि उँभो आउन न दिनु। देशका (विदेशका) महाजनहरू हाम्रा मुलुकमा आए भने दुनियाँलाई कङ्काल गरि छाड्ने छन्। हामीले च्यागा पांगा (नेपालमा बुनेको कपडा) लगाई तीन सहर नेपाल र नौलाख किरात र हिन्दुपति को राज आर्जेको थियौ। देश (विदेश) का कपडा लगाउन लाई निषेध गरि दिनु। आफ्ना देश का कपडा बुन्न जान्नेलाई नमुना देखाई सधाउनु र बुन्न लाउनु। र यस्तो भए, नगद विदेश जाँदैन।

English translation

Never allow the Indian merchants to come beyond the fort at Parsa. If foreign traders are allowed to enter Nepal, they will make people poor. We got victory over the three cities of Nepal, nine hundred thousand Kirat and Hindupati by only using domestic clothes. Do not allow to use of foreign cloth. Use the domestic weaver by showing them the sample and ask them to weave similar cloth. If we do that, the cash of the country will not go abroad.

मौलिक नेपाली

आफना देस को जिनीस् जरि वुटि देस लै जानु र नगद पैचनु, नगद पैचि राषनु र प्रजा मोटा भया दर्बार बलियो रहन्छ। राजा का भंडार भन्न्या का रैतान हरू हुन्। मुलुक मा ईजाँरा पनि न दिनु। सर्षार बाट अमानित् राषि सर्षारिया तहसिल् राषी साल वसाल् को कचा लिनु। क्या चुनी सिपाई भया, क्या भैभारदार भया, इन लाई दवलथ् कमाउन नदिनु।

नयाँ नेपाली

आफना देश को जिन्सी, जरीबुटी देश (विदेश) लिएर जानु र नगद खिचनु। नगद खिचि राख्नु र प्रजा मोटा भए दर्बार बलियो रहन्छ। राजा का भण्डार भनेको रैती (जनता) हरू हुन्। मुलुक मा ईजाँरा (ठेक्का) पनि न दिनु। सरकार बाट अनुमानित राशि सरकारी तहसिल राखि साल-साल को कचा (लेखा) लिनु। केही चुनिएका सिपाही, केही भै-भारदार, यिनलाई दौलत (सम्पत्ति) कमाउन नदिनु।

English translation

Export domestic products and herbs to foreign countries and earn cash. Always try to earn money from external trade. The palace (nation) will remain stronger if citizens become wealthy. Citizens are the asset of the King. Do not use a Contract system (for construction work) in the country. Use an estimated amount through a government agency to do the work by employing an office and check the account of the income and expenditure every year. Whether they may be the best soldiers, the relatives of the royal family or the public officials, never allow them to earn extra wealth.

मौलिक नेपाली

आदमी हरि हुर्मत् मात्रै राषी दिनु। क्यान भनौला, दवलथ् भया का ले तरवार मा पसि मर्न मर्न सकैनन् र हरिप को चमक् हुन्छ। सिपाहि भै भारदार ले स्वष गरेनन् भन्न्या चारै षुट् मा मेरो तरवार वजनै छ, स्वष मा पसो भन्न्या मेरा साना दुष ले आर्ज्या को मुलुक होइन, सबै जात को फुलवारि हो। सबै लाई चेतना भया। यो फुलवारि को छोटा बडा चारै जात छत्तिसै वर्न ले। यो असिल् हिन्दुस्थाना हो। आफ्ना कुलाधर्म न छोड्नु।

नयाँ नेपाली

मान्छेलाई ठिक्क मात्रै कमाउन दिनु। किन भनौला, दौलत भएकोले तरवार मा पसि मर्न मर्न सकदैनन्, र हरिप (शत्रु) को फेला पर्छन्। सिपाही, भै- भारदार ले सोख गरे भने चारै दिशाबाट मा मेरो तरवार बज्ने छ। मेरा साना दुख ले आर्जेको मुलुक होइन, सबै जात को फुलवारि हो। सबै लाई चेतना होस्। यो फुलवारि हो छोटा बडा चारै जात छत्तीसै वर्ण को। यो असली हिन्दुस्थान हो। आफ्ना कुलधर्म न छोड्नु।

English translation

Let them earn money according to their ability. You may ask, "Why do so?" That is because the extra wealth breeds laziness and they cannot use their sword and there will be supremacy of enemies. If the soldiers, royalties and public officials become addicted to pleasure, my sword will follow them from all four directions.

This nation is not built by small toil. This is a garden of all the castes, everybody should acknowledge it. It is a garden of all the four castes and thirty-six creeds. This is the real Hindusthan (place of Hindus). Do not give up your religion (Kul-dharma).

मौलिक नेपाली

ध्वामिन् को नुन् को उधार गर्नु। कालु कवर्दार का सन्तानलाई कवर्दारी न छुटाउनु। दषिन को घाहा सिवराम बस्न्यात् का सन्तान लाई नछुटाउनु। भोट को घाहा कालुपाडेका सन्तान लाई नछुटाउनु। पाडे बस्न्यात् पंथ भैयाद मग्र लाई मारातप् दिदा आलो पालो पालो गरि षान दिनु। ई मेरा नुन् गुन् का स्वझा सेवक हुन। ईनीहरूको जीव जान्या विराम गन्या को भया पनि आफु ले न मारु। वरू मारातप दिएर लडाजी मा झोसि दिनु र जिव जोगाई आयो भन्या बढिया भयो, मरि गयो भन्या आफुले मारु (भन्दा) अकैँबाट मारिदियाको बढिया हुन्छ। तव राजाले सेवकलाई घरमा नमारु।

नयाँ नेपाली

स्वामी (राजा) को नुन को उधार गर्नु। कालु कवर्दार का सन्तानलाई कवर्दारी न छुटाउनु। दक्षिण को घाहा शिवराम बस्न्यात का सन्तान लाई नछुटाउनु। भोट को घाहा कालु पाँडेका सन्तान लाई नछुटाउनु। पाँडे, बस्न्यात, पंथ, भैयाद, मगरलाई मारातप (अधिकार) दिँदा आलो पालो गरि खान दिनु। यी मेरा नुन-गुणका सोझा सेवक हुन। यिनीहरू को जीवन, जानेर विराम गरेको भए पनि, आफू ले नमारु। वरू मारातप (अधिकार) दिएर लडाइमा झोसि दिनु र जीव जोगाई आयो भने बढिया भयो, मरि गयो भने आफूले मारु भन्दा अकैँ बाट मारिएका ले बढिया हुन्छ। तव राजाले सेवकलाई घरमा (देश भित्र) नमारु।

English translation

Abide by the order of the King. Do not detach the successor of Kalu Kabardar from Kabardari (a post in the royal palace to protect arms and ammunition). Do not detach the successor of Shivaram Basnyat from the job of keeping the relationship with the South. Do not detach the successor of Kalu Padey from keeping the relationship with the Bhot (Tibet/China). While providing Maratap (authority) give it in turn amongst the Panday, Basnayyat, Pantha, and Magar. All of them are honest with me. Even if they commit any crime which deserves a death penalty, never kill them on your own. Rather give authority and send them into the war. If he comes back from war, it is good. And if he is killed in the war, it is good too because you did not kill yourself, somebody else did it. King should never kill his subjects in his own country.

मौलिक नेपाली

तब राजाले ठूलो निजा निसाफ हेर्नु, अन्याय मुलुक मा हुन न दिनु, निजा निसाप बिगान्या भन्नेको घुस् दिन्या र घुस पान्या (हुन्)। ईन दुई को ता धन जिव गरि लिया को पनि पाप छैन। ई राजाका महासतुर हुन्।

नयाँ नेपाली

तब राजाले ठूलो न्याय निसाफ हेर्नु। अन्याय मुलुक मा हुन न दिनु। न्याय निसाफ बिगाने भन्नेका घुस् दिने र घुस खाने हुन्। यिनी दुई को त धन र जीवन लिए पनि (मारि दिए पनि) पाप हुदैन। यी राजाका महा शत्रु हुन्।

English translation

King should look after the justice. Never allow injustice in the country. Who gives or takes bribes both corrupts justice. It is not a sin to confiscate all the property and even execute him for such crimes. They are the biggest enemies of the King (country).

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ जड कुरो राजा लाई चाही न्या सिपाहि हरू को घर पेट् मिलाई दिनु र मल जल गर्छन् र दुवौ वोटि भित्र हाल्न पाउछन् र कबिला को निर्फिक्रि हुन्छ। ढोका मा भया पनि गौडा मा भया पनि सिपाहि हरू को छाति बलियो रहन्छ। पजनि गर्दा मा पनि सये नाल का कम्पनी जमाउनु र सये नाल का सुबेदार चार पाच लडाजीमा जस पाई आयाका यस्ता आफु लै जाचि सुबेदार हाल्नु। सुबेदार ले पनि सात पगरि दुई चार बाढ षाया का यस्ता सात पगरि हाल्नु।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ जड कुरो, राजाले चाही नयाँ सिपाही हरू को घर खेत मिलाई दिनु। मल जल गर्छन् र दुबै बोटी (मोही या साहूलाई दिने भाग) आफैले भित्र हाल्न पाउँछन् र कबिला (परिवार) को निस्फिक्रि हुन्छ। ढोका (राजधानी) मा भए पनि, गढी मा भए पनि सिपाही हरू को छाती बलियो रहन्छ। पंजनि (सञ्चालन) गर्दा मा पनि, सये नाल (बन्दुक) का कम्पनी जमाउनु र सये नाल का सुबेदार, चार-पाँच लडाइमा जस पाई आएका, यस्तालाई आफू ले जाँचि सुबेदार हाल्नु। सुबेदार ले पनि सात पगरी, दुई-चार बाढ खाएका (चोट लागेका), यस्ता सात पगरी हाल्नु।

English translation

The crux of the matter is that the king should arrange houses and farms for the soldiers. If it is done so, they will cultivate the land and don't have to pay tax to the landowner or the tenant. And they will feel safe for their family. And then wherever they might be posted, either as a guard at the royal palace or at the fort, they will be fearless. While doing Pajani (arrangement of soldiers) constitute at least a company of one hundred guns. Each Subedar (company commander) of the hundred soldiers shall be recruited by the king himself by selecting the soldiers who have bravely fought four-five battles. Subedar shall recruit his Saatpagaris (subordinate, lit. seven heads) among the experienced persons who have experienced few blows of the battle.

मौलिक नेपाली

सात पगरि ले स्वह हुदा हाल्दा आफु सित मर्ने मान्य जाची १६ हुदा हाल्नु। १६ हुदाले पनि आफु सित मर्ने मान्य जाची सिपाही हालि आफ्ना आफ्ना पट्टि भर्ना गर्नु। पट्टी पट्टि मा सिपाहि पनि षस् मगर गुरुं ठकुरि इनै चार जात मात्रै षिचोला गरि हाल्नु र तर्वार पर्दा साहो हुन्छ । लुहा च्यापन्या पनि यिनै चार जात मात्रै हुन् र तरबार पर्दा साहो हुन्छ।

नयाँ नेपाली

सात पगरी ले स्वह हुदा (हवलदार) हाल्दा आफू सित मर्ने मार्ने जाँची १६ हुदा (हवलदार) हाल्नु। १६ हुदाले (हवलदारले) पनि आफू सित मर्ने मार्ने जाँची सिपाही हालि आ-आफ्ना पट्टि भर्ना गर्नु। पट्टी पट्टि मा सिपाही पनि खस, मगर, गुरुङ, ठकुरी, यीनै चार जात मात्रै खिचोला गरि (मिसाएर) हाल्नु। लुहा च्याप्ने (हतियार चलाउने) पनि यीनै चार जात मात्रै हुन्। र तरबार पर्दा (युद्धमा) सार्हो हुन्छ।

English translation

Saatpagari shall recruit sixteen sergeants after testing if they are ready to die or to kill the enemy in the battle. The sixteen sergeants shall also check the persons to recruit as a Sipahi (privates) whether they are ready to die or to kill the enemies in the battle. While recruiting soldiers in different Pattis (battalions) recruit from only the Khas, Magar, Gurung and Thakuri and mix them in the army units. This mixed-up force can strongly fight against the enemies in the battle. Only these four castes are skilled in using weapons. It is hard in the battle.

मौलिक नेपाली

र वैरि त क्या इन्द्र को आसन् पनि डगाईछ, हजारौ धना, हजारौ पथर्कला, हजारौ षुडा, हजारौ तोप भया इन्द्रको आसन पनि डगाईछ। लडाजीमा पनि हात्र्या र सष दिन्या इ दुवै बरोबर हुन्, जागिर दिदा वितल् दिदा दुवैलाई बरोबर दिनु, मन्यो भन्या उसका छोरा षुडा हात्र्या न हुन्ज्याल मरवट् दिनु। षुडा हात्र्या भया पछि जागिर मा उकालि दिनु र राजाले विवेक राषी दिया। देस देस का सिपाहि पनि आसा राषी आउन्छन् र यस्व भया तरवारिया सिपाहि हात लाग्छन्।

नयाँ नेपाली

र वैरि त के, इन्द्र को आसन पनि डगाउँछ। हजारौ धना (धनुष), हजारौ पथर्कला (पत्थरले चलाउने बन्दुक), हजारौ खुँडा, हजारौ तोप भएमा इन्द्रको आसन पनि डगाउँछ। लडाइमा पनि हात्रे र सख (साथ) दिने यी दुवै बराबर हुन्। जागिर दिँदा, वितल दिँदा दुवैलाई बरोबर दिनु, मर्यो भने उसका छोरा खुँडा हात्रे न हुन् जेल मरवट (जमिन) दिनु। खुँडा हात्रे भए पछि जागिर मा उकालि दिनु। र राजाले विवेक राखि दिए देश-देश का सिपाही पनि आशा राखी आउँछन्। र यस्तो भए तरवारिया सिपाही हात लाग्छ।

English translation

And if we could do that, not only the enemies, but the throne of Lord Indra (King of Heaven) may also be conquered. A thousand bows, thousand Patharkla (stone guns), thousands of Khunda (Nepali swords) and thousands of canons can move even the Throne of Lord Indra. In the battle, both the people who are on the frontline and people who support the warfare, are equally important. Treat equally to both while giving the Jagir (Job/Pay) or Bitalap (Revenue free land). Give Marawat (land given to the persons killed in war) to his son until he becomes capable to use Khunda (a traditional weapon) in the battle. When he becomes able to use the Khunda, promote him to the Jagir (job). When the King shows kindness, the soldiers from other countries will also come to you. And if you could do that, you may be able to attract skilled soldiers.

मौलिक नेपाली

राजाका सार भन्या को सिपाहि र रैति हरू हुन्। राजा चतुर भया सिपाहि र रैति हात हात गरि राष्नु र हुल् कुल हुन पाउँदैन। सिपाहि भन्या को तिषारि राष्नु, तिषारि राष्या का सिपाहि कसैका मलाजा मा पस्तैनन् र आफ्नु काज फत्य हुन्छ।

नयाँ नेपाली

राजाका सार भनेको को सिपाही र रैतीहरू (जनताहरू) हुन्। राजा चतुर भई सिपाही र रैती हात-हात गरि राख्नु र हुल् कुल हुन पाउँदैन। सिपाही भनेको तिखारि राख्नु, तिखारि राखेका सिपाही कसैका लोभमा पस्दैनन् र आफ्नो काज फत्य हुन्छ।

English translation

The soldiers and the citizens are the essence of the King. A wise King should always collaborate with the soldiers and the citizens to control criminal and anti-social activities. Always train and motivate the soldiers. A trained and motivated soldier can never be corrupted by outsiders, and you can get success.

मौलिक नेपाली

गुरुं मगर षान जादा भैयाद भारदार मिर उमराउ थर घर पुराना पुराना जाची घुडा गौडा मा राषनु, पुर्व पछिम् का षसवाहुन् लाई दरबार मा पैठ हुन न दिनु। क्यान भनौला, बाहिडा मान्छ्याले दरबार मा विथिति गराउ छन्। राजा को हुकुम जफत गरि राषनु। मैले ति थुम् का वहहा उमराउ लाई ईन्द्रवज्र तुल्याई राष्या थ्या। नगरा निसान पनि दिई राष्या थ्यां। बाह विस को गाठो बावी (नी) दिया को थियो र सल्ल्यान लिग्लीग् धादि का मुहुडा मा जाहाजहा काज गथ्यो फत्य गथ्या र यो औस्वर्जे गन्या को हो।

नयाँ नेपाली

गुरुङ, मगर, खान जाँदा, भैयाद, भारदार, मिर उमराउ, थर घर पुराना-पुराना जाँची घुँडा गौडामा (आफू सङ्गै) राख्नु, पूर्व पच्छिम का खस बाहुन लाई दरबार मा पस्न न दिनु। किन भनौला, बाहिरि मान्छेले दरबार मा बिथिति गराउँछन्। राजा को हुकुम जफत गरि राख्नु। मैले ती थुम(सल्ल्यान, लिग्लीग, धादिङ) का वहहा उमराउ (सिमानाका सेना) लाई ईन्द्र वज्र तुल्याई राखेको थिए। नगरा, निसान पनि दिई राखेको थिए। बाह विस (२४०) को गाठो बावीनी (तलव) दिएको थिए। र सल्ल्यान, लिग्लीग, धादिङ का मोहडा मा जहाँ-जहाँ काज गथ्यो, फत्य गथ्यो र यो ऐश्वर्य गरेको हो।

English translation

Keep the experienced Gurung, Magar and Khan Jyada (members of the Royal Family), relatives, courtiers, and soldiers close to you. Do not allow the Khas and Barhamins of the East and the West to enter the royal palace. Why, you may ask. It is because these outsiders create lawlessness in the palace.

Keep the commands of the King a secret. I had arranged the Baraha-Umaraow (border security personnel) as strong as the Indra Bajra (weapon of Lord Indra). I had provided Nagara (a musical instrument used by the army in the battle) and Nisan (military flag). They were receiving two hundred forty rupees as remuneration. They used to go to the fronts of Salyan, Liglig and Dhading wherever needed and perform their duty perfectly. That is how I am enjoying everything right now.

मौलिक नेपाली

आफ्ना घर का पुराना सेवक जाँची, हजूर मा हरोदम् राषी दरोवस्त बाधि घर बलियो राष्नु, यस्व भया दरवार बलियो रहन्छ। राजाको चतुराई भाया सिपाही रैति हात गरि राष्नु। कसै का मलाजा पछि गुण पछी लाग्नु न दिनु नुन् पछि लाउनु।

नयाँ नेपाली

आफ्ना घर का पुराना सेवक जाँची, हजूर मा हरदम राखि, दरोस्त बाँधी, घर (देश) बलियो राख्नु, यसो भए दरबार बलियो रहन्छ। राजा चतुर भएर सिपाही रैती हात गरि राख्नु। कसै का मलाजा पछि, गुण पछि (अरूको स्वार्थमा) लाग्नु नदिनु। नुन पछि लाउनु (सजाय पछि दिनु)।

English translation

Always check your senior employees, keep them always close to you. It will keep the palace (nation) stronger. King should always keep his soldiers and people with him. Never allow them to be attracted to the luring of others. Punish them later.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ टक्सार पनि चोषो चलाउनु। अदालत मा पनि ठकुरि जाचि डिष्टा राष्नु मगर जाचि विचारि थाप्नु। कचहरी पिछ्छे यक् यक् पण्डित राषी निजा सास्त्र बमोजिम अदालत चलाउनु। अदालत का पैसा दरबार भित्र नहाल्नु। फकीर फकिडा अतित जोगि सत्र्यासि ब्राह्मण हरू इनै लाई दक्षिणा भोजन चलाई दिनु, उप्रे का पैसा दक्षिणा चलाई धोती रुमाल चलाई दिनु। यस्व भया असत्यको दोस् लाग्दैन।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ टक्सार पनि चोखो चलाउनु। अदालत मा पनि ठकुरी जाँचि डिष्टा (न्यायाधीश) राख्नु। मगर जाँचि विचारी (उप न्यायाधीश) राख्नु। कचहरी पिछ्छे एक-एक पण्डित राखि न्याय शास्त्र बमोजिम अदालत चलाउनु। अदालत का पैसा दरबार भित्र न हाल्नु। फकिर, फकडा, अतीत, जोगि, सत्र्यासी, ब्राह्मणहरूलाई दक्षिणा भोजन चलाई दिनु। उब्रेको (बचेको) पैसा दक्षिणा चलाई धोती रुमाल चलाई दिनु। यसो भए असत्यको दोष लाग्दैन।

English translation

Always mint and issue pure coins. In court, recruit Thakuris in the position of a Dithha (the senior judicial post) and Magars in the position of a Bichari (a post sub-ordinate to Dithha). Keep a Pandit (religious guru) in every court and run the court based on Nayashastra (book of justice). Do not deposit any money collected by the court in the Palace. Offer it to the poor, saints, hermits, and brahmins. The remaining amount should be offered as Dakchhina (a holy gift) and clothing for them. If you do that, one will not have to bear the curse of injustice.

मौलिक नेपाली

षानी भयाका ठाउ मा गाउ भया पनि गाउ अरू जग्गा मा सारि कन पनि षानि चलाउनु। गहो वन्नया जग्गा मा घर भया पनि घर अरू जग्गा मा सारि कुलो काटि षेत बनाई आवाद गर्नु।

नयाँ नेपाली

खानी भएका ठाउँमा गाउँ भए पनि गाउँ अरू जग्गामा सारेर भए पनि खानि चलाउनु। गहो (खेत) बनाउने जग्गामा घर भए पनि, घर अरू जग्गामा सारि कुलो काटि खेत बनाई आवाद गर्नु।

English translation

Operate mines even by relocating the village if there are any near the mines. If the land is fit for cultivation, relocate the houses to another place and develop a system for irrigation and use it as cultivating land.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ केही बेलामा हात दिनामा पस्या र म लाई झिकाया र पछाडी दगा दिया र महादुष गरि पछाडि सुद्ध गरि नेपाल लाई मुर्चा लाजा थ्यां। जयप्रकासमल्ल का मतलप् लाई दषिन वाट नागा झिकाया र नेपाल भित्र पस्न न दि सात गाउ भित्रै मा भिजाजां।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ कुनै बेला, मलाई सहायता गर्न भनी (भक्तपुरका राजा रन्जित मल्लले मलाई झिकायो। र पछाडी दगा दियो। महा दुख गरि पछाडि सुद्ध गरि नेपाललाई मोर्चा लगाएको थिए। जयप्रकाश मल्लले दक्षिण वाट नागा (सैनिक) झिकाएका थिए। (मैले) नेपाल भित्र पस्न नदिइ सात गाउँ भित्रै मा भिजाए (सिध्याए)।

English translation

Once, (King Ranjit Malla of Bhaktapur) extended his hand for cooperation and invited me over there. But later, he conspired against me. With such a troublesome situation, I had to surround Nepal (Kathmandu). King Jayaprakash Malla had invited Naga (soldiers) from the South for his interest. I created obstacles to enter Nepal and we killed them within the seven villages (around Kathmandu).

मौलिक नेपाली

कास्मेरि षान् नवाफ् मकवानपुर मा चढ्यो र छअविस् षोडा ले काटि धर्काई सिवाना कटाई आज्ञा। तिन चार पल्टन् लिएर सिङ्गुलि गढि मा हांडीसाहेब चढ्यो र वा वाहीं पनि काटि पथर्काला च्यापि ल्याजां र लषनै वाट तिन मुसल्मां मेरो चाकरि लाई नुवाकोट मा पिछ्छा परि आयाका थिया। ईनै बन्दुक को तुल कलायेत तिनै मुसर मानले जान्या को रहे छ र सेषजर वर ममतकि भेषासिं तिनै जनालाई अजिटनी दिया तिलङ्गा सधाया को हो।

नयाँ नेपाली

कासिम खान नवाफ मकवानपुर मा चढ्यो (आक्रमण गर्न) र छअविस् (१२०) खोडा (सेना) ले काटि, धर्काई सिमाना कटाई आए। तिन चार पल्टन लिएर सिन्धुलीगढि मा हांडी साहेब (अङ्ग्रेज अफिसर Hardy) चढ्यो र उसलाई पनि काटि, पथर्काला (हतियार) च्यापि ल्याए। र लषनै (लखनाउ) वाट तिन मुसलमान मेरो चाकरी लाई नुवाकोट मा पिछ्छा परि आएका थिए। यीनै बन्दुक को तूल कलायेत (सञ्चालन) गर्न तीनै मुसलमानले जानेको रहेछ। र सेखजर, वर ममतकि, भेखासिह तीनै जनालाई अजिटनी (सेना सहायकको पद) दिएर तिलङ्गा (बन्दुकधारी सैनिक) सधाएको हो।

English translation

Once Kasim Khan Nabab tried to attack Makwanpur. I sent one hundred and twenty soldiers equipped with Khunda (weapon), he was defeated there, and his soldiers were pushed back to the border. English officer Hardy attacked Sindhuli Gadhi with his three-four platoons. We defeated them and collected a lot of arms.

Three Muslims from Lucknow approached me for my service. These Muslims were skilled in operating the guns collected in those battles. I deployed those three Muslims, Shekh Jarobar, Mamtaki and Bhekharsing (Behar Kasim) on the post of Ajitani (assistant level officer in the Army). I trained the army with the help of those three Muslims.

मौलिक नेपाली

नेपाल को किताप हेर्दा तुरकाना मंग्रात् मुगलाना हुन्या रहे छ र तुरकाना अधि भइ गये छ। मगरात् को राजा मै हुं। मुगलाना को दोस् मेट्ना लाई आधा थुम मेटि कंपनी जमायाको हो। आधा षुडा आधा पथर काला बनाया को हो। सहे नाल का कंपनी ले छरितो हुन्छ र यस्व भया सये नाल का कंपनी ले हजार जवान् लाई पाउछ। किल्ला किल्ला पिछे यक् यक् कंपनी राषी गर्षा वाडि दिनु र जगेरा वाधी भरि राष्नु।

नयाँ नेपाली

नेपाल को किताप (वृत्तान्त) हेर्दा तुरकाना, मंग्रात्, मुगलाना हुने रहेछ। र तुरकाना अधि थिए रहेछ। मगरात को राजा म नै हु। मुगलाना को दोष मेट्न लाई आधा थुम मेटि कम्पनी जमाएको हो। आधा खुँडा आधा पत्थर काला को सेना बनाएको हो।

सय नाल को कम्पनी छरितो हुन्छ र यसो भए सये नाल का कम्पनीले हजार जवानलाई भ्याउँछ। किल्ला-किल्ला पिछ्छे एक-एक कम्पनी राखि गर्षा (थुम) बाडी दिनु र जगेडा बाँधी भरि राख्नु।

English translation

When we study the books on Nepal (Banshavali) it has been mentioned that Nepal will be Turkana, Magarat and Muglana. Nepal was overwhelmed by Turkana in the past. I am the King of Magrat. To clear the doubt of Muglan, I formed companies of the army without half of the Thums. In that company half of the soldiers carried Khuda (sword) and the other half carried the Patharkala (stone gun).

A company with one hundred guns is fast. A company with one hundred guns is sufficient to wither away one thousand soldiers. Keep one company in every fort for a group of villages and maintain the inventory of extra force and supply.

मौलिक नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ म लाई यवटा कुरा को संध्यह लागि रहे छ। कुन् कुरो भन्या मुगलाना नजिकै रहेवछ। त्यस् जग्गा मा छोकडा पत्रीया रह्ना छन्। चित्रकार भन्या का कोठामा ढोलक् सितार राग तान मा भुलनन्। राग तान् मा बडो ठुलो मोहो हुन्छ र दवलथ पनि षोलिन्छ। देस को भेद पनि तिनै ले लै जान्छन् र हरिप ले दगा गर्छ।

नयाँ नेपाली

॥ उप्रान्त ॥ मलाई एउटा कुरा को सन्देह लागि रहेको छ। कुन कुरो भन्दा मुगलाना नजिकै रहेको छ। त्यस जग्गा मा छोकडा (केटो) पत्रीया (नाटककार) रहेको छ। चित्रकारले कोठामा ढोलक सितार राग तान मा भुलाउँछन्। राग तान् मा बडो ठूलो मोह हुन्छ र दौलत (सम्पति) पनि खोलिन्छ। देश को भेद पनि तिनले लैजान्छ र हरिप (शत्रु) ले दगा गर्छ।

English translation

I have one doubt in my mind. That is, Muglan (English rule) is not far away (from Nepal). There are different Chookada (boys with delinquent behaviour) and Patria (shameless person) in Muglana. Our youths may engage themselves in Dholak, Sitar, Raga and Tan (musical environment). Music has great attraction, and they may spend a lot of money on it. Those artists and musicians may also reveal our state secrets and the enemy may attack us.

मौलिक नेपाली

रागको अभ्यास पनि कसैले न गर्नु। तिन जात लाई पहाड आम् फदरफ पनि कसैले न षोलु अथवा फागु लाई यक् दुई गरी झिकि चाडै विदा गराई दिनु र देश को भेद पनि पाउदैनन्। आफ्ना स्वष सयेल लाई ता साख्रवमोजिम को तिनै सहर नेपाल को नेवार हरू को नाच झिकाई हेन्या पनि हुन्छ। यिन मा ता दिया पनि आफ्नै देस मा रहन्छ। यस्व भया आफ्नु देस गमन रहन्छ ॥ ॥

नयाँ नेपाली

रागको अभ्यास पनि कसैले न गर्नु। तीन जात (छोकडा, पत्रिया, गायक) लाई पहाडमा सजिलै आवतजावत पनि कसैले नखोल्नु। अथवा, फागुलाई एक दुई गरी झिकि चाडै विदा गराई दिनु। र देशको भेद पनि पाउदैनन्। आफ्ना सोख सयललाई त शाख्र बमोजिम को तीनै सहर नेपाल को नेवारहरू को नाच झिकाई हेरे पनि हुन्छ। यिन लाई त दिए पनि आफ्नै देश मा रहन्छ। यसो भए आफ्नो देश गमन (खँदिलो) रहन्छ ॥ ॥

English translation

No one should practice Raga (music). Prohibit the movement of those three kinds of people (Chhokada, Patria and Gayak) in the mountainous region. Or call one or two of them in Fagoo (a festival) and send them back as soon as possible. If we could do that, the secret of the nation would not be revealed.

As for the entertainment, we can call for the historical/classical dances popular in Newar culture from the Kathmandu valley. The money given to them will remain in our own country. If we could do that, our country would be stronger.

दिव्य उपदेशको सन्दर्भ

पृथ्वीनारायण शाहको जन्म वि.सं. १७७९ पुष २७ गते बिहीवार गोरखा दरबारमा भइ, ५२ वर्षको उमेरमा वि.सं. १८३१ माघे सङ्क्रान्तिका दिन नुवाकोटको त्रिशूली र तादीको दोभान देवीघाट मोहन तीर्थमा निधन भएको थियो।

पृथ्वीनारायण शाह आफ्नो अन्तिम समय नुवाकोटको शेरा बेसिमा अवस्थित शेरा दरबारमा बिताएका थिए। त्यसै समयमा, उनले भारदार, सेनापति, पुरोहितहरू जम्मा गरेर देशलाई कसरी अघि बढाउने भनेर उपदेश दिएका थिए। ती उपदेशहरू सम्भवतः १८३१को मङ्सिर, पुस महिनामा दिइएको हुनुपर्छ। उनका सन्देशहरू लिपिबद्ध गर्ने कार्य प्रथम गोर्खाली सेनापति शिवराम सिंह बस्न्यातका छोरा काजी अभिमान सिंह बस्न्यातले गरेका थिए भनी योगी नरहरिनाथले प्रकाशित गरेका दिव्य उपदेशमा उल्लेख गरेका छन्। नरहरिनाथका अनुसार, दिव्योपदेशको पाण्डुलिपि अभिमान सिंहका सन्तति इतिहास विद् बखतमान सिंह बस्न्यात को घरमा रहेको थियो। अभिमान सिंहले टिपोट गरेको उक्त पाण्डुलिपि जतनका साथ राखेका र पछि उनका सन्ततिले पनि सुरक्षित राखेका थिए। बखतमान सिंहले वि.सं. २०२४ मा तत्कालीन राजा महेन्द्रलाई बुझाएका थिए। राजा महेन्द्रकोले सो पाण्डुलिपि पुरातत्व विभागको जिम्मा दिएका थिए। वि.सं. २०२५ साल पुस २७ गते पृथ्वी जयन्तीको उपलक्ष्यमा दिव्योपदेशको पहिलो संस्करण योगी नरहरि नाथ र बाबुराम आचार्यको नाममा प्रकाशित गरिएको थियो। त्यस प्रकाशनमा, कतिपय शब्द प्रचलनबाट हटिसकेको शब्दहरूको अर्थ पनि खुलाइएको थियो। हाल उक्त पाण्डुलिपि पुरातत्व विभागमा विशेष सुरक्षाका साथ राखिएको छ।

दिव्योपदेशको पाण्डुलिपि कहिले लेखियो भनेर इतिहास विद् माझ मतान्तर रहि आएको छ। दिव्योपदेश को लेखन पृथ्वीनारायण शाहले बोल्दै गर्दा नभएर निकै पछि लेखिएको भन्ने विश्वास गरिन्छ। २०२२ सालमा प्रकाशित 'इतिहास प्रकाश' मा योगी नरहरि नाथले वि.सं. १८८२ तिर राजेन्द्र विक्रम शाहको समयको यसको सक्ती पाण्डुलिपि तयार पारिएको उल्लेख गरेका छन्।

नयराज पन्तका अनुसार सुरुमा पाण्डुलिपि फेला पर्दा यसको कुनै नाम थिएन। उनले यसलाई 'श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको उपदेश' नामकरण गरेका थिए। बाबुराम आचार्यले यसलाई 'पृथ्वीनारायण शाहको व्याख्यान' नाम दिएका थिए र पछि योगी नरहरिनाथले 'दिव्योपदेश' भनी नामकरण गरेका थिए।

Context of Dibay Upadesh

Prithvi Narayan Shah was born on the 27th Poush 779 B.S. (7th January 1743 AD) at the Gorkha palace. He passed away on 1st Magh 1831 B.S. (11th January 1775 AD) at the confluence of Trishuli and Taadikhola at Devighat, Mohan Tirtha, at the age of 52.

In his final days, Prithvi Narayan Shah resided in the Shera Besi Palace at Nuwakot. There, he gathered ministers, generals, and priests to advise them on how to advance the nation in future. These pieces of advice (upadesh) were likely given around the month of Poush in the year 1831 B.S (December 1774 AD).

According to Yogi Narharinath, this manuscript was prepared by Abhiman Singh Basnyat, the son of the Gorkhali General Shivaram Singh Basnyat. Abhiman Singh passed on the manuscript to his descendants. In 2024 B.S. (1967AD), King Mahendra was made aware of this manuscript, and he gave it to the Department of Archaeology. After verification, Yogi Narharinath and Baburam Acharya published the first edition of the manuscript on Prithvi Jayanti on 27th Poush 2025 B.S. (11th January 1968 AD). In that edition, they also provided explanations for certain words that had become obsolete over time. Currently, the original manuscript is at the Department of Archaeology.

The original date of writing for this manuscript is uncertain and has been debated among historians. It is believed that the writing of the Dibya Upadesh occurred much later after the death of Prithvi Narayan Shah. As mentioned in the "Itihas Prakash" published in 2022 B.S. (1965/66 AD), Yogi Narharinath mentioned that it was first written during the reign of King Rajendra Vikram Shah in 1882 B.S. (1825/26 AD).

According to historian Nayanraj Pant, the manuscript was initially anonymous. He named it "Shri 5 Prithvi Narayan Shahko Upadesh." Baburam Acharya named it "Prithvi Narayan Shahko Vyakhyan," and Yogi Narharinath finally coined the name "Divyopadesh."

ई.सं. १८०५मा नेपालको मानचित्र

Nepal and neighboring countries in 1805 AD

सन्दर्भ सामाग्री (References)

१. राष्ट्रपिता श्री ५ वडा महाराजा पृथ्वी नारायण साह देव को दिव्य उपदेश, संशोधित द्वितीय संस्करण, योगी नरहरि नाथ र बाबुराम आचार्य, श्री वागीश्वर छापाखाना, झोर्खे, काठमाडौं, नेपाल, २०१०
२. Prithvinarayan Shah in the light of Dibya Upadesh, L.F. Stukker, S.J. pp 38-46
३. Celestial advice (Dibbya Upadesh), Nepal Law Commission
४. दुई इतिहासकारको चार दशक लामो झगडा, रोहेज खतिवडा, भदौ २२, २०७४, <https://www.setopati.com/social/83122/>